

# Pongó Tamás: Körkép és kórkép a bullying és a cyberbullying hazai helyzetéről

## 1. Bevezetés

Jelen tanulmány célja, hogy átfogó képet adjon a bullying és cyberbullying elleni hazai fellépés főbb mérőköveiről, valamint kijelöljön olyan új irányokat, amik előremozdíthatják a jelenség elleni küzdelmet. Elsőként fontos azt tisztázni, hogy a témakörrel foglalkozó szakmai közösségnek a pontos magyar szóhasználat kialakítása is komoly feladatot jelentett a kezdeti években (2011-2016), hiszen a bullying kifejezésnek nem volt hazai megfelelője. Megjegyzendő, hogy az angol és néhány skandináv nyelv kivételével, minden további országnak is szembe kell(ett) néznie e problémával.<sup>1</sup>

Magyarországon, számos médiamegjelenésnek<sup>2</sup> és néhány szakmai publikációnak<sup>3</sup> köszönhetően, az (internetes) zaklatás terminológia terjedt el, ami azonban jogilag téves megközelítés, hiszen a (cyber)bullying egy gyűjtőfogalom, amelynek egyik megvalósulási formája lehet az (internetes) zaklatás. A TABBY in Internet projekt, illetve a Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány erőfeszítéseinek hála, napjainkra kikristályosodni látszik azon álláspont a kriminológia és jogtudomány területén, miszerint a (cyber-)megfélemlítés az alkalmazandó terminus.<sup>4</sup> Ennek következtében, a továbbiakban a bullying és megfélemlítés kifejezéseket szinonimaként kezelem.

A bullying iskolai erőszaktól való elhatárolása először 1969-ben történt meg Dan Olweus által, valamint a cyberbullying kutatások is a 2000-es évek elejére datálhatók. Ennek ellenére, hazánkban a TABBY projekt kockázatelemző kérdőíves felméréseinek elkészítéséig (2011) nem foglalkoztunk e problémával, így jelentős lemaradást szükséges pótolnunk gyermekeink védelme érdekében. E ponton szükséges megemlíteni, hogy jelen tanulmány fókuszában az iskolai

---

<sup>1</sup> Marilyn A. Campbell - Ales Završnik: Should Cyberbullying Be Criminalized? In: Peter K. Smith - Georges Steffgen (eds.): *Cyberbullying Through the New Media: Findings from an International Network*. Psychology Press, London and New York, Taylor and Francis Group, 2013, 15. o.; Parti Katalin: A megfélemlítés (bullying) szabályozása Magyarországon és külföldön. *In Medias Res*, 2016/1., 115. o.

<sup>2</sup> Bolcsó Dániel: *Az ön gyerekéből is könnyen válhat zaklató.* [https://index.hu/tudomany/2017/04/24/cyberbullying\\_zaklatas\\_unicef/](https://index.hu/tudomany/2017/04/24/cyberbullying_zaklatas_unicef/) (Letöltve: 2019.05.27.); Janecskó Kata: *Bárcsak meghaltál volna :* <https://index.hu/belfold/2013/01/04/cyberbully/> (Letöltve: 2019.05.27.); Tünde: *6 dolog, amit az internetes zaklatás ellen tehetünk.* <https://www.digitaliscsalad.hu/biztonsag/6-dolog-amit-internetes-zaklatas-ellen-tehetunk> (Letöltve: 2019.05.27.); Új Nemzedék: *Online zaklatás: mindenkit fenyeget, aki netezik - de miről is van szó pontosan?* <http://www.ujnemzedek.hu/hasznos/online-zaklatas-mindenkit-fenyeget-aki-netezik-de-mirol-is-van-szo-pontosan> (Letöltve: 2019.05.27.); Gyurkó Szilvia: *Legyen-e önálló bűncselekmény az internetes zaklatás? - 8 kérdés, amit érdemes végiggondolni,* <https://wmn.hu/ugy/49661-legyen-e-onallo-buncselekmeny-az-internetes-zaklatas--8-kerdes-amit-erdemes-vegiggondolni> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>3</sup> Nagy Ildikó - Körmendi Attila - Pataky Nóra: A zaklatás és az osztálylétkör kapcsolata. *Magyar Pedagógia*, 2012/3., 129-148. o.; Domonkos Katalin - Ujhelyi Adrienn: Az online zaklatás médiareprezentációja. *Neveléstudomány*, 2015/1., 77-92. o.

<sup>4</sup> Parti i.m.; Pongó Tamás: Minek nevezzem? - avagy a cyberbullying magyar terminológiájának kérdései. *Közjogi Szemle*, 2018/2., 9-14. o.; Pongó Tamás: *A cyber-megfélemlítés és a diákok véleménynyilvánítási szabadsága, különös tekintettel az USA jogrendszerére.* PhD értekezés, Szeged, SZTE ÁJTK, 2017.; Megfélemlítés Elleni Program. <https://www.megfelemlites.hu/program> (Letöltve: 2019.05.27.)

közegben megvalósuló megfélemlítés áll, azaz a munkahelyi megfélemlítés kívül esik a vizsgált kereteken.

A TABBY kutatás rávilágított arra, hogy a hazai, iskoláskorú fiatalokat érinti ez a jelenség, s nincsenek tisztában annak jellemzőivel, így nem képesek azt sem felismerni, sem megfelelő segítséget kérni annak megoldásához. Ebből kifolyólag, a kutatók kortárs mentorokat képeztek, ezáltal kínálva hatékony segítséget a bullying magatartást tapasztaló diákoknak. Ezt követően, illetve időben némi átfedésben, a Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány elindította a Megfélemlítés Elleni Programot (MEP), amely egy akkreditált anti-bullying program. Ennek részleteit alább fejtem ki. Sajnálatos módon, e civil kezdeményezés nem tudott széles körben elterjedni, főként finanszírozási nehézségek miatt.

Következő lépésként, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) megvásárolta a KiVa megfélemlítés elleni program Unit 2 egységének licenzét. E finn fejlesztésű program jelentős mértékben csökkenti a megfélemlítési esetek számát azon iskolákban, ahol bevezetésre került, beleértve a skandináv kultúrkörön kívüli európai országokat is.<sup>5</sup> A hazai adaptáció sikeres lezajlását követő egy éves pilot időszakra vonatkozó jelentés azonban sehol sem érhető el, így ennek magyarországi eredményeiről, illetve hatékonyságáról nem érhető el információ.

A megfélemlítés elleni programok mellett kiemelt figyelmet érdemel hazánk eddigi egyetlen, kifejezetten cyber-megfélemlítésre fókuszáló tudományos konferenciája, a Magyar Országos Cyberbullying Konferencia (MOCK), amelyet a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának két tanszéke szervezett még 2015-ben. E kezdeményezés fő célja volt interdisciplináris keretek között megvitatni a pillanatnyi hazai *status quo*-t, valamint serkenteni a tudományos kutatásokat e témakörben. A konferencia nagy érdemei közé tartozott, hogy szakmai kapcsolatokat hozott létre az eltérő szakterületek képviselői között, valamint a civil szféra véleményét is megjelenítette. A bullying elleni küzdelem egyik legfontosabb alapköve ugyanis annak felismerése, hogy egy tudományterület önmagában nem képes megoldást nyújtani e jelenségre, így fontos a szakterületeken átívelő együttműködés erősítése.

A tudományos világ mellett a magyar kormányzat is tett erőfeszítéseket: 2016-ban elfogadta a Digitális Gyermekevédelmi Stratégiát, amelynek bullyingra vonatkozó megállapításai nagyban építettek a TABBY és MEP által lefektetett alapokra, illetve összhangban álltak a MOCK során kimunkált közös eszmékkal.<sup>6</sup> Ugyanakkor, a Stratégia magasztos és üdvözlendő céljai még 2019-ben sem valósultak meg: például, nem létezik olyan országos szintű megfélemlítés elleni program, amely túlélte volna az első pilot évet.

A tanulmány következő részeiben a fent megemlített hazai mérföldkövek kerülnek bemutatásra, annak érdekében, hogy átfogó képet kapjunk a magyarországi viszonyokról e területen.

## **2. A TABBY in Internet projekt jelentősége**

---

<sup>5</sup> A program hatékonyságának bizonyítéka Finnországban és más országokban. <http://www.kivaprogram.net/hu/a-program-hat%C3%A9konys%C3%A1ga> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>6</sup> 1488/2016. Korm. határozat (IX.2.) 118-120. o.

Magyarországon, a bullying kutatások alapját a TABBY in Internet, EU által finanszírozott, nemzetközi kutatás fektette le, a 2011-2015 közötti időszakban. Hazánkat az Eszter Közhasznú Alapítvány képviselte.<sup>7</sup> A TABBY, a projekt angol elnevezéséből kialakult betűszó (*Threat Assessment of Bullying Behaviour in Youth Online*), s a „projekt célja a fiatalok körében tapasztalható, kortárs online bántalmazás formáinak és nagyságrendjének felmérése, és a jelenség megismertetése a pedagógusokkal, az iskolapszichológusokkal, az iskolavezetéssel, a szülőkkel, valamint a diákokkal. [...] A projekt célja egy olyan, pedagógusoknak, iskolai alkalmazottaknak és diákoknak szánt eszköz létrehozása, amelynek segítségével azonosíthatók a kockázati tényezők, felmérhető az online bántalmazás, az online fenyegetések, a szexting (összefoglaló nevén a cyberbullying) jelensége, és amellyel az érintettek megelőző lépéseket tehetnek saját maguk és mások védelmére az ilyen viselkedésekkel szemben.”<sup>8</sup>

E meghatározás kiemeli a két legfontosabb hazai célt abban az időszakban (noha mindez napjainkban is igaz), mégpedig a bullying formáinak és nagyságrendjének feltérképezését, valamint az egész iskolaközösségre kiterjedő megelőző, felhívó, tudatosságra nevelő magatartás meghonosítását, fejlesztését. Kiemelendő, hogy e körbe vonja a tanárok, iskolai alkalmazottak és diákok mellett a szülők oktatását is, ami legalább annyira fontos, mint az előbbieik képzése. A TABBY projekt keretében készült kockázatelemző kérdőíves kutatás feltárta, hogy a hazai diákságot is érinti e jelenség, így fontos foglalkoznunk vele.<sup>9</sup> Annál is inkább szükséges volt a fiatalok helyzetének vizsgálata, mivel a cyber-megfélemlítés számos egészségügyi problémával együtt járhat, például szorongás vagy depresszió, s legsúlyosabb esetekben öngyilkossághoz vezethet, amit idegen kifejezéssel *cyberbullicide*-nak nevezünk.<sup>10</sup>

A tudatosságra nevelő célzat tekintetében megjegyzendő, hogy Magyarországon sem a projekt időszaka alatt, sem napjainkban nincs megfélemlítésre vonatkozó törvényi szabályozás, valamint megfélemlítés elleni programok is csak elvétve működnek, így a tanárok, szülők és diákok képzése kiemelt szempont volt már 2011-ben, s azóta is. Mindemellett, a bevezetőben említett nyelvi akadály is nehézségként merült fel a kezdeti időszakban. Mindezek orvoslása érdekében, a projekt keretében elkészültek ingyenesen elérhető videók, kézikönyv, valamint kortárs mentorképzés is megvalósult.<sup>11</sup> Összességében 600 résztvevő vett részt a felmérésben, akiket kockázati szintjük alapján három csoportban soroltak a kutatók. További eredményként megállapították, hogy az offline iskolai megfélemlítés és az online áldozattá válás között szoros kapcsolat áll fenn.<sup>12</sup>

<sup>7</sup> Parti Katalin - Schmidt Andrea - Néray Bálint - Virág György: TABBY in Internet - Az online bántalmazás volumenének iskolai felmérése és mentorképzés Magyarországon (2011-2014). *Ügyészek Lapja*, 2014/3-4., 48-49. o.

<sup>8</sup> A TABBY projekt, <http://tabby-hun.weebly.com/a-tabby-projekt.html> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>9</sup> A TABBY eredményei elérhető: Parti-Schmidt-Néray-Virág i.m.

<sup>10</sup> Sameer Hinduja - Justin W. Patchin: *Bullying Beyond the Schoolyard - Preventing and Responding to Cyberbullying*. Thousand Oaks California, Corwin, 2nd ed., 2015, 95-100. o.; Jocelyn Ho: *Bullied To Death: Cyberbullying And Student Online Speech Cases*. *Florida Law Review*, 2012/3, 794. o.; Campbell - Završnik i.m. 3. o.; Jim Edwards: *Users On This Web Site Have Successfully Driven Nine Teenagers To Kill Themselves*. *Business Insider*, <https://www.businessinsider.com/askfm-and-teen-suicides-2013-9> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>11</sup> A TABBY projekt. Videó 1. <http://tabby-hun.weebly.com/videoacute-1-nem-tudhatod-ki-kicsoda-valoacutejaacuteban.html>; Kézikönyv és disszeminációs eredmények. <http://ing.tabby.eu/updates> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>12</sup> Parti - Schmidt - Néray - Virág i.m. 51. o.

Megerősítést nyert azon hipotézis is, miszerint az áldozati és elkövetői szerepek egymással felcserélhetők, azaz egy diák az egyik környezetben áldozat, míg a másikban lehet megfélemlítő.<sup>13</sup> A kutatás végeredményeként kijelenthető, hogy a megfélemlítő pozícióban lévő diákokra nem tudott jelentős hatást gyakorolni a projekt, ugyanakkor, az áldozati oldalon csökkent a veszélynek kitett diákok aránya.<sup>14</sup> További kiemelendő siker volt a tanároknak és kortárs mentoroknak tartott képzések kimunkálása és megtartása, amely, sajnos, 2015-ben megszűnt.<sup>15</sup>

A fentiek fényében egyértelműnek tekinthető, hogy hasonló megfélemlítés és cyber-megfélemlítés elleni programok indítása szükséges és kívánatos lenne, ám további ilyen nemzetközi kutatási együttműködésre nem került sor, kivéve talán az alább ismertetésre kerülő ENABLE programot, ami céljában és megvalósításában némiképp eltér a TABBÝ-ban foglaltaktól. Mindenesetre, a hazai bullying-kutatás alapkövét ez a projekt fektette le, ennek köszönhető az azóta egyre növekvő tudományos érdeklődés, valamint a felmérés bebizonyította, hogy ez a jelenség nem csupán egy tengerentúli, vagy „nyugati” probléma, hanem a magyar fiatalokat is érintő, komoly társadalmi kihívás.

### **3. A Felelős Társadalomért Közhasznú Alapítvány Megfélemlítés Elleni Programja**

A TABBÝ-t követően, illetve némi időbeli átfedésben azzal, indult el a már említett MEP, amely *„Magyarország első és egyetlen szervezett megfélemlítés elleni programja.”*<sup>16</sup> Alapvetően, az Alapítvány munkássága nem kizárólag az iskolai megfélemlítésre kívánt fókuszálni, hanem a munkahelyi megfélemlítésre is, azonban a pilot programot az iskolai és cyber-megfélemlítés körére szűkítette, amely időszak 2015. március 31-én zárult le. A MEP fő célkitűzése a *„megfélemlítés megelőzése és megszüntetése az óvodákban, iskolákban, otthon, kapcsolatokban, munkahelyeken és a közéletben [...] Magyarországon sokan az iskolai megfélemlítést a gyerek- és iskolai élet tartozékának tekintik. A program egyik legnagyobb kihívása közé tartozik az oktatási vezetők tájékoztatása és általános álláspontjának megváltoztatása, hogy az iskolai megfélemlítés nem része az egészséges gyerekkornak sem egy építő iskolai környezetnek.”*<sup>17</sup>

Észrevehető, hogy a MEP célkitűzése összhangban áll a TABBÝ által megfogalmazott célokkal, miszerint az iskolai közösség egészét tájékoztatni és oktatni szükséges arra, hogy mi a megfélemlítés, illetve milyen eszközökkel, módszerekkel előzhető meg vagy kezelhető.

Ilyen ellenállással, s iskolai elutasítással a saját empirikus kutatásom során is találkoztam, ugyanis 2017-ben általános és középiskolás diákokkal végeztem felmérést, amely során egy kérdőív kitöltését követően tudatosító előadást tartottam, ahol az alapfogalmak tisztázása mellett a diákoknak lehetőségük nyílt kérdezni is. Több megkeresett iskola igazgatója válaszra sem méltatott, s akadt olyan is közülük, aki szerint ez a probléma nem olyan mértékű, hogy a felhívás

---

<sup>13</sup> Uo. 51. o.

<sup>14</sup> Uo. 51. o.

<sup>15</sup> T.A.B.B.Y, avagy Iskolai Bántalmazás az Interneten - A Magyarországi Kutatás Eredményei. 2013. <http://www.eszteralapitvany.hu/wp-content/uploads/2013/03/Iskolaknak-TABBÝ-2013.03.12.pdf> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>16</sup> Megfélemlítés Elleni Program. <https://www.megfelemlites.hu/program> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>17</sup> Uo.

tanári szobában való kifüggesztésén kívül bármilyen egyéb teendőt igényelne. Szerencsére, az utóbbi időszakban ez a tendencia eltűnni látszik, s a problémát észlelik az iskolavezetőségek, s igyekeznek tenni is ellene (például előadásokat szerveznek a témában).

Visszatérve a MEP módszertanára, a rendszer két fő pillére az intézményesített megoldások (program bevezetés, tanulmányok, statisztikák) és az Eseti Kezelés.<sup>18</sup> Ennek keretében prevenciós tevékenységet folytatnak az ebben résztvevők, beleértve a diákokat is, akik „*mint a Megfélemlítés Elleni Diák „Nagykövetek”, mely [kapcsolattartói] pozíció által képviselik a program céljait különböző diák és tanulói rendezvényeken, illetve [segítségnyújtó] szerepet tölthetnek be a tanulói és kortársi közösségekben.*”<sup>19</sup> Az Eseti Kezelés keretében pedig eseti és jogi tanácsadást, valamint tényfeltárást és egyéb tevékenységeket végeztek a munkatársak, hiszen amikor egy megfélemlítési magatartás megjelenik, a prevenció már nem nyújthat megoldást. A MEP egy másik hatékony eleme a Megfélemlítés Elleni Tréning és Akkreditáció, amely során a „train-the-trainer” (képzők képzése) módszertannal képzik a programban résztvevőket, így biztosítva a konzisztens tudásátadást. Egy adott személy a tréningeken való részvétellel egyre mélyebb tudást sajátíthat el, aminek segítségével szinteket léphet, amit különböző színű övekről neveztek el. Következésképp, egy Zöld Övvel rendelkező személy még nem vezethet önállóan projektet, nem koordinálhat egy intézményi programot, hanem abban nyújt segítséget a magasabb szinten álló személynek. A Fekete és Kék Övek már önálló programbevezetésre és koordinációra jogosítják viselőiket, így biztosítva, hogy csak megfelelő képzés és gyakorlati tapasztalat esetén bír beavatkozási jogosultsággal egy adott szakember.<sup>20</sup>

E metódus folyamatosan ösztönzi a program résztvevőit, hogy továbbképezzék magukat, s egyre mélyrehatóbb ismereteket sajátítsanak el a megfélemlítés elleni beavatkozás terén. Mindemellett, a MEP számos formanyomtatvánnyal, minta-szabályzattal, óratervvvel segítette a résztvevő iskolákat, tanárokat és diákokat.<sup>21</sup> A pilot év során pedig megnőtt a szakmai előadások és médiamegjelenések száma e témakörben, ami 2013-ban egy fontos fejlemény volt.<sup>22</sup> Az Alapítvány pilot időszakból levont következtetései szerint, a MEP országos szintű, megfelelő működéséhez jelentős anyagi forrásra lenne szükség, amit, sajnos, nem sikerült megteremteni ezen időszakot követően. Kiemelendő, hogy mindennemű kormányzati, vagy európai uniós támogatás nélkül került kidolgozásra és bevezetésre a program, ám ennek fenntartására már nem állt rendelkezésre elegendő finanszírozás. Különösen sajnálatos, hogy a kormány oldaláról a megfélemlítés elleni küzdelem sosem érdemelt kiemelt figyelmet, hiszen mind az Eszter Alapítvány kortárs mentorképzése, mind a MEP éppen az anyagi erőforrások hiánya miatt szűnt meg. Noha a szaktudás megszerzése és annak módszertanilag felépített rendszerben való átadása talán nehezebb feladat, mint finanszírozást nyújtani mindehhez, sem az akkori sem a jelenlegi kormányzat eleddig nem tette meg e lépést.

Ugyanakkor, elvitathatatlan, hogy a MEP volt az első magyar megfélemlítés elleni program, amelynek értékét még inkább emeli, hogy abban az időszakban nem volt más alternatíva a hazai

---

<sup>18</sup> Uo.

<sup>19</sup> Uo.

<sup>20</sup> Megfélemlítés Elleni Program. Megfélemlítés Elleni Tréning Akkreditáció (META). <https://www.megfélemlites.hu/program> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>21</sup> Cyber megfélemlítés. [https://media.wix.com/ugd/0cfdc7\\_abc652493a5f4e48b2055823e80e0943.pdf](https://media.wix.com/ugd/0cfdc7_abc652493a5f4e48b2055823e80e0943.pdf); ABP - Iskolai Irányelvek és Házirendek, <https://www.megfélemlites.hu/iranyelv> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>22</sup> MEP: Pilot - Bevezető Program, <https://www.megfélemlites.hu/pilot> (Letöltve: 2019.05.27.)



oktatási intézmények számára (az alább ismertetésre kerülő Békés Iskolák Program is még kialakulóban volt). Természetesen, az Olweus Anti-Bullying Program,<sup>23</sup> a Positive Action,<sup>24</sup> Second Step<sup>25</sup> vagy a KiVa<sup>26</sup> már ismert és működő megfélemlítés elleni programok voltak, de hazánkban egyik sem került bevezetésre (egészen a KiVa 2016-os pilot évéig).

Összefoglalóan, a TABBY feltérképezte a hazai diákság egy részében, hogy valóban létező jelenség a megfélemlítés és cyber-megfélemlítés, s szükség van képzésre és tudatosságra nevelő előadásokra és tevékenységekre, az Alapítvány pedig kimunkálta a MEP-et, ami egy akkreditált, komplex megfélemlítés elleni program, a hazai viszonyokhoz igazítva. Iskolai szinten nyújtott segítséget a résztvevő intézményeknek a minta-házirendekkel, minta-szabályzatokkal és óratervekkel, ami kiemelten fontos szempont, azonban erőforrások hiányában működése, sajnálatos módon, nem volt fenntartható.

#### 4. Magyar Országos Cyberbullying Konferencia

2016. október 16-án került megrendezésre, Szegeden, hazánk első, kifejezetten cyber-megfélemlítésre fókuszáló, interdiszciplináris konferenciája, amely a Magyar Országos Cyberbullying Konferencia (MOCK) nevet viselte. Az elnevezés a konferencia konkrét tárgyának megnevezése mellett, rövidítésében utalt egy jellemző cyberbullying magatartásformára, a gúnyolódásra (*mocking*).<sup>27</sup> A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Alkotmányjogi Tanszéke és a Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszéke társszervezésben hívta életre a rendezvényt, amellyel szimbolikusan kifejezte, hogy a szakterületek közötti együttműködés elengedhetetlen eleme a cyberbullying elleni fellépésnek. Szervezőként és előadóként nagy örömmre szolgált, hogy a rendezvény számos médiamegjelenést tudhatott magáénak,<sup>28</sup> illetve száznál is több résztvevő hallgatta meg a helyszínen az előadásokat. Következésképp, a TABBY és MEP által fontosnak titulált prevenciós és tudatosságra nevelő, figyelemfelhívó tevékenység megvalósult, ami egy jelentős lépés.

A konferencia kiemelt célja volt az interdiszciplinaritás, aminek keretében a jelenséget több jogterület, és jogon kívüli szakterületek szempontjából is megvizsgáltuk. Az alkotmányjog,

---

<sup>23</sup> Dan Olweus - Susan P. Limber: The Olweus Bullying Prevention Program - Implementation and Evaluation over Two Decades. In: Shane R. Jimerson - Susan M. Swearer - Dorothy L. Espelage (eds.): *The Handbook of Bullying in Schools: An International Perspective*. Routledge, New York, 2010, 377-401. o.

<sup>24</sup> Positive Action, <https://www.positiveaction.net> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>25</sup> Second Step, <https://www.secondstep.org/bullying-prevention> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>26</sup> KiVa Kezdőlap. <http://www.kivaprogram.net/hu> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>27</sup> A konferencia részletes beszámolójáért lásd Mikes Lili: Magyar Országos Cyberbullying Konferencia - MOCK 2015. *Közjogi Szemle*, 2016/1., 65-67. o.

<sup>28</sup> Az NMHH a Magyar Országos Cyberbullying Konferencián járt. 2015. [http://mtmi.hu/cikk/807/Az\\_NMHH\\_a\\_Magyar\\_Orszagos\\_Cyberbullying\\_Konferencian\\_jart](http://mtmi.hu/cikk/807/Az_NMHH_a_Magyar_Orszagos_Cyberbullying_Konferencian_jart) (Letöltve: 2019.05.27.); Médiapiac: *Országos Cyberbullying Konferenciát szerveznek. 2015.* <https://www.mediapiac.com/mediapiac/Orszagos-cyberbullying-konferenciat-szerveznek/2919> (Letöltve: 2019.05.27.); Ars Boni: *Magyar Országos Cyberbullying Konferencia Szegeden.* Ars Boni blog, [http://arsboni.blog.hu/2015/10/13/magyar\\_orszagoss\\_cyberbullying\\_konferencia\\_szegeden](http://arsboni.blog.hu/2015/10/13/magyar_orszagoss_cyberbullying_konferencia_szegeden) (Letöltve: 2019.05.27.); SZEGEDma: *Országos cyberbullying konferenciát tartanak Szegeden. 2015.* [http://szegedma.hu/hir/szeged/2015/10/orszagoss\\_cyberbullying-konferenciat-tartanak-szegeden.html](http://szegedma.hu/hir/szeged/2015/10/orszagoss_cyberbullying-konferenciat-tartanak-szegeden.html) (Letöltve: 2019.05.27.); Katolikus Rádió, <http://www.katolikusradio.hu/musoraink/adas/380583> (Letöltve: 2019.05.27.)

büntetőjog, médiajog, adatvédelem mellett, megjelent a pszichológia és a civil szervezeti nézőpont is. Kiemelendő például, hogy Huber Károly, a MEP-t kidolgozó Alapítvány kuratóriumi elnöke, is előadást tartott, amelyben egyrészt kifejtette, hogy a civil kezdeményezések és részvétel a bullying és cyberbullying elleni küzdelem rendkívül fontos elemei, másrészt, hangsúlyozta, hogy e jelenség nem egy tisztán jogi, pszichológiai vagy pedagógiai probléma, hanem egy társadalmi kérdés, ami megoldásra vár. Álláspontja szerint, a MEP irányt mutatott mindebben, de tovább kell haladni ezen az úton. A közös alapokon nyugvó terminológia szintén említésre került. Tekintettel arra, hogy a MOCK volt az első közös, területeken átívelő rendezvény, így fontos volt az egységes, mindenki által követendő alapok meghatározása, ami sikerült is. Nincs törvényi szabályozás, esetjog vagy nemzeti szintű megfélemlítés elleni program, ami ebben segítséget nyújthatna, így a MOCK által elért eredmények még inkább felértékelődnek.

A két nyitóelőadást Kastory Edina Média- és Hírközlési Biztos, valamint Koltay András, a Médiatanács (akkori) tagja tartotta. Ezen szakmai felszólalások két kiemelten fontos szempontra hívták fel a figyelmünket, egyrészt, a gyerekek védelmének szükségességére, másrészt, az emberi méltóság védelmére. Megjegyezték, hogy a gyors technológia fejlődés során az internet egy semleges vívmány, amelyet egyaránt lehet jóra és rosszra is használni, így a megfelelő oktatás kulcsfontosságú e téren. E két prezentációt követően Parti Katalin, a TABBY egyik kutatója, a külföldi megfélemlítés elleni programok adaptációs csapdáiról beszélt, mint például a punitív magyar oktatási szemlélet vagy a heterogén iskolai környezet. Tekintettel arra, hogy abban az időben az USA-ban (a cyberbullying kutatások egyik őshazájában) tartózkodott, előadását videóüzenet formájában rögzítette, amely azért is volt szimbolikus, mert számos áldozat videóüzenetben kommunikál a külvilággal mielőtt életének végét vetne a folyamatos megfélemlítés hatására. Mindemellett, a konferencia Megan Meier (USA) cyberbullying áldozat emléke előtt is tisztelgett, akinek az emlékére és nevében létrehozott amerikai alapítvány is támogatta a rendezvényt.

Átvezetvén a büntetőjogi vizekre, két fő szempont jelent meg. Egyik oldalról, a rágalmozás és becsületsértés megvalósulása kép- vagy hangfelvétel útján, valamint ennek cyberbullying magatartáshoz való kötődése. Másik szemszögből, az internetes zaklatás jelensége, s annak cyber-megfélemlítéssel fennálló kapcsolata került elemzésre, hiszen a bevezetőben is említettek szerint, e két fogalom egymástól való elhatárolása, megkülönböztetése komoly problémát jelentett a kutatóknak. Különösen fontos volt e distinkció megtétele, ugyanis a magyar büntetőjog zaklatás tényállása nem tudja kezelni a diákok közötti cyber-megfélemlítési magatartásokat, főként a bizonyíték hiánya miatt, miként arra Monori előadása rámutatott.<sup>29</sup> Az alkotmányjogi nézőpont arra világított rá, hogy az USA-ban milyen bírósági tesztek alapján döntenek el a cyberbullying ügyeket, kiemelt hangsúlyt fektetve az Első Alkotmánykiegészítés diákokra vonatkozó szabályaira, s mindezek miként ültethetők át a hazai jogrendbe, figyelemmel a Parti Katalin által említett adaptációs csapdákra. Egy további előadásban (Sulyok Márton) a *tort* jog alkalmazásának lehetőségei is bemutatásra kerültek a személyiségi jogot és a magánszférát sértő cselekményekkel szemben, ám tekintettel ezek rendszeridegen voltára a magyar jogrendben, vélhetően ilyen módon nem lesznek kezelhetők a hazai cyberbullying esetek, noha érdekes

---

<sup>29</sup> Mikes i.m. 66. o.; Monori Zsuzsanna Éva: Zaklatás-e a cyberbullying? Az internetes zaklató magatartások büntetőjogi szankcionálásának dilemmái. *In Medias Res*, 2016/2., 246-261. o.

gondolatkísérletnek tekinthető az ún. vegyes szankciók felőli megközelítés.<sup>30</sup> Adatvédelmi oldalról, Tordai Zsófia tolmácsolásában, megismerhettük a „Kulcs a Nethez” és Arcades projekteket a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság gondozásában. Sajnálatos módon, a konferenciát követően publikált kutatási eredmények mellőzték azt a koherens terminológiahasználatot, amiben a MOCK során közös megegyezésre jutottak a résztvevők.<sup>31</sup>

A jogi keretektől kilépve, Mihalik Árpád pszichológus hívta fel a figyelmet arra, hogy a prevenció kulcsfontosságú, ám az csak akkor lesz hatékony, ha az erőegyensúly felborulása előtt megvalósul. Emellett, röviden ismertette a ReThink szoftver használatát, és annak pozitív eredményeit.<sup>32</sup> A civil, jogi és pszichológiai vetületet követően Fehér Tünde rendőr alezredes mutatta be a rendőrség számos prevenció-s tevékenységét, már egészen az óvodás kortól. Videókkal tarkított előadásában kiemelte, hogy tapasztalataik szerint a legveszélyeztetettebb diákok a kortársaiktól kérnek segítséget. E gondolatmenet összhangban áll a TABBY kutatási eredményeivel, valamint a kortárs mentorképzés szükségességét is bizonyítja. Fehér azzal zárta gondolatait, hogy az előbbieket miatt a prevenció és a tudatosságra nevelés rendkívül fontos eszközei e küzdelemnek.

Összefoglalóan megállapítható, hogy interdiszciplináris megközelítés kívánatos a megfélemlítés és cyber-megfélemlítés elleni harcban, s a szakemberek készek ebben együttműködni. Az állam azonban ebben nagyon kevés segítséget és teret nyújt számukra. Egyetértés formálódott a résztvevők között abban is, hogy az oktatás, tudatosságra nevelés és a prevenció elengedhetetlen elemei a cyberbullying elleni fellépésnek, ám szükség van olyan megfélemlítés elleni programokra, amik ezek mellett, a probléma megtörténte után is képesek kezelni a helyzetet, mint például a MEP. Ugyanakkor, e konferencia jelentős sikerként értékelhető, hiszen azóta sem volt kifejezetten cyber-megfélemlítésre fókuszáló, interdiszciplináris szakmai rendezvény. Mindemellett, a nagy létszámú hallgatóság, a számos médiamegjelenés, és a szakterületeken átívelő előadások megalapozzák azt a kijelentést, miszerint a TABBY és MEP után, a MOCK is egy komoly mérföldkő a megfélemlítés elleni küzdelem hazai arénájában.

## 5. KiVa program

*„A KiVa egy innovatív, iskolai tantervbe épített antibullying program, amely a bántalmazással és annak hátterében zajló folyamatokkal foglalkozó legmodernebb kutatások felhasználásával került kidolgozásra. A KiVa egy bizonyítékokon alapuló program, melynek célja a bántalmazás megelőzése, valamint a bántalmazási esetek hatékony kezelése.”<sup>33</sup> A KiVa-t a Turku Egyetem (Finnország) fejlesztette ki, s azóta az állami iskolák 90%-ban vezették be.<sup>34</sup> A program három egységre bontható (Unit 1-2-3), amelyek közül a Unit 2 licenzét (10-13 éves korcsoport), 2016.*

---

<sup>30</sup> Mikes i.m. 66. o.

<sup>31</sup> Lásd Gloria González Fuster - Dariusz Kloza (eds.): *Európai Kézikönyv a Magánszféra - és a Személyes Adatok Védelméről Iskolák számára*. 2016. [http://arcades-project.eu/images/pdf/arcades\\_teaching\\_handbook\\_final\\_HU.pdf](http://arcades-project.eu/images/pdf/arcades_teaching_handbook_final_HU.pdf) (Letöltve: 2019.05.27.) 110. o.

<sup>32</sup> Mikes i.m. 66. o.

<sup>33</sup> A KiVa- programról röviden. <http://www.kivaprogram.net/hu/programrol> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>34</sup> KiVa Kezdőlap. <http://www.kivaprogram.net/hu> (Letöltve: 2019.05.27.)



január 28-án vásárolta meg az OFI.<sup>35</sup> A hazai adaptációt követően, három iskolában pilot jelleggel bevezették a programot, s három KiVa tréner is kiképeztek.<sup>36</sup> Sajnálatos módon, a pilot évet követő jelentés nem hozzáférhető, így nincsenek pontos információink a hatásairól, ugyanakkor, az adaptációs tanulmány elérhető magyar nyelven,<sup>37</sup> amely számos releváns információval szolgál.

A KiVa három fő kulcsszó köré épül: a. megelőzés, b. (hatékony) beavatkozás és c. a monitorozás. Amennyiben ezek hazai megvalósulását vizsgáljuk, megfigyelhetjük, hogy a prevenció fontosságát és prioritását illetően egyetértés áll fenn a korábbi hazai mérőföldkövek alapján. Magyarországon több megelőzésre összpontosító kampány is elérhető (ld. alább), így kijelenthető, hogy hazánk e téren a kívánt úton halad. A hatékony beavatkozás abban rejlik, hogy kiképzett KiVa-csapatok dolgoznak az iskolákban, akikhez a megfélemlítésben érintett, vagy arról ismerettel bíró diákok fordulhatnak.<sup>38</sup>

Az adaptációs tanulmány szerint a beavatkozás két megközelítéssel történhet: i) konfrontatív vagy ii) nem hibáztató. Az i) esetben „*a bántalmazót szembesítik azzal, hogy amit az áldozattal tett, az nem helyes, és felszólítják, hogy hagyja abba ezt a viselkedést.*”<sup>39</sup> A ii) megközelítés lényege pedig, hogy „*nem utalnak arra, hogy a bántalmazó mit tett, csak a segítségét kérik - mit tud tenni azért, hogy az áldozat jobban érezze magát.*”<sup>40</sup> E második módszer inkább a kisebb gyerekeknél alkalmazandó, az idősebb korosztály tekintetében az i) megközelítést részesítik előnyben a szakemberek. A hatékony beavatkozás fontos eleme a megfelelő eljárásrend is, miszerint mindent alaposan dokumentálnak a KiVa csapat tagjai, valamint az első találkozót követően egy újabb megbeszélést is kitűznek, s csak e második alkalmon helyezik kilátásba egy esetleges szankció alkalmazását.<sup>41</sup> Ugyanakkor, az esetek kb. 80%-ban nincs szükség ezek megvalósítására.<sup>42</sup>

A harmadik elem, a monitorozás pedig évente történő jelentéstételi kötelezettséget takar az iskolák oldaláról a Turku Egyetem irányába.<sup>43</sup> Hazai viszonylatban ez jelentős pénzügyi terhet ró egy iskolára, hiszen a kérdéseket a Turku Egyetem küldi meg, amelyeket le kell fordítani magyarra, majd a kapott eredmények értékelését is a finn intézmény látja el, amely következtetéseket szintén magyarra kell fordítani.<sup>44</sup> Megjegyzendő, hogy éppen ezekben nyújthatna támogatást az állam, de a MOCK-on elhangzottak tanulsága alapján, ez a terület nem

<sup>35</sup> Sólyom-Nagy Fanni: *KiVa - A finn iskolai bántalmazás elleni program*. <http://ofi.hu/hir/kiva-finn-iskolai-bantalmazas-elleni-program> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>36</sup> Sólyom-Nagy Fanni: *Több magyarországi iskolában is elindul a KiVa program*. <http://ofi.hu/hir/tobb-magyarorszag-i-iskolaban-elindul-kiva-program> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>37</sup> Jármí Éva - Péter-Szarka Szilvia - Fehérpataky Balázs: *A KiVa-program hazai adaptálásának lehetőségei. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2015, 12.* [http://iskon.opkm.hu/admin/upload/KIVA\\_adaptacios\\_tanulmany.pdf](http://iskon.opkm.hu/admin/upload/KIVA_adaptacios_tanulmany.pdf) (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>38</sup> KiVa. A programról. <http://www.kivaprogram.net/hu/programrol> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>39</sup> Jármí - Péter-Szarka - Fehérpataky i.m 12. o.

<sup>40</sup> Uo.

<sup>41</sup> Uo.

<sup>42</sup> Uo.

<sup>43</sup> Fehérpataky Balázssal, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet pedagógiai fejlesztőjével Simongáti Eszter beszélgetett. *Új Pedagógiai Szemle, 2015/5-6., 2015.* <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/feherpataky-balazzsal-az-oktataskutato-es-fejlesztzo-intezet-pedagogiai> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>44</sup> Uo.

tartozik az állami prioritások közé. Mindezek ellenére, a KiVa adaptációja önmagában számos előnnyel bír, hiszen videók, kézikönyvek, óratervek és videojáték is elérhető vált a résztvevő intézmények számára, ami tovább erősíti a tudatosság szintjét hazánkban.

E rövid bemutatást követően, érdekes kérdésként merülhet fel, hogy hatékony-e a KiVa az iskolai környezetben? A finnek által végzett kutatások eredményei alapján a válasz, igen, hatékony.<sup>45</sup> Finnországban, 117 iskolában működtették a programot, míg 117 kontrolliskolát vontak be a kutatásba. A kutatás eredményeként szignifikáns csökkenést észleltek a kutatók mind a jelentett esetek számában, mind a viktimizáció kérdéskörét tekintve.<sup>46</sup> Mindez összhangban áll a TABBY által megállapítottakkal, miszerint a professzionális és célzott segítségnyújtás jelentős javulást eredményez az áldozattá válás vonatkozásában. Noha Finnországban sikeresnek bizonyult a program, jogosan merülhet fel a kérdés, vajon a skandináv kultúrkörön kívül is hatékonyan működik-e, természetesen adaptációt követően?

Tekintettel arra, hogy a magyar adaptációt követő első, pilot, év jelentése nem érhető el, így a hazai viszonyokról nem tudunk következtetéseket levonni, azonban Hollandia, Észtország, Olaszország és Wales is bevezette a KiVa-t, s ott elérhetőek a jelentések is.<sup>47</sup> Olaszországban általános és középiskolákban is sikeresen működik a program, de az általános iskolákban hatékonyabbnak bizonyul. Mindez szintén összhangban áll azzal a gondolkodásmóddal, miszerint korai megelőzés esetén kevesebb ügy alakul ki. Hollandiában több megfélemlítés elleni program is hatályban van, ám a KiVa-iskolákban az áldozattá válási ráta 29%-ról 13,5%-ra csökkent, szemben a kontroll-iskolákkal, ahol ez az arány csak 18,5%-ra esett vissza.<sup>48</sup> A hazai adaptáció és pilot év alatt hasonlóan pozitív eredményekben bízunk, ám, sajnálatos módon, nem érhetőek el adatok az első év teljesítményéről. Tekintettel arra, hogy az UNICEF felmérése szerint, Magyarországon minden harmadik gyermek érintett a bullying valamilyen formájában,<sup>49</sup> indokolt lenne egy anti-bullying program bevezetése nemzeti szinten. Noha a KiVa kiterjesztése nem valósult meg, az ENABLE program első, teszt éve folyamatban van, s reméljük, ez a program túléli azt, s az iskolai mindennapok részévé tud válni több magyar oktatási intézményben is.

## 6. Digitális Gyermekvédelmi Stratégia és egyéb bullying elleni kampányok, programok

E részben igen tömören kerülnek bemutatásra olyan további mérföldkövek, amelyek a bullying elleni küzdelem fontos hazai lépcsői. Elsőként kiemelendő a 2016. szeptember 2-án elfogadott 1488/2016. (IX. 2.) Kormányhatározat (továbbiakban: Kormányhatározat) a Gyermek Számára Biztonságos Internetszolgáltatás megteremtéséről, a tudatos és értékteremtő internethasználatról és Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiájáról, amely az állami szerepvállalás növekedését jelentette a bullying és cyberbullying elleni fellépésben. A Kormányhatározat 8. pontja szerint ugyanis „[a] Kormány annak érdekében, hogy a gyermekek körében általánossá váljon a tudatos és értékteremtő internet-használat, átfogó és ingyenes képzési és továbbképzési

<sup>45</sup> A program hatékonyságának bizonyítéka Finnországban és más országokban. <http://www.kivaprogram.net/hu/a-program-hat%C3%A9konys%C3%A1ga> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>46</sup> Uo.

<sup>47</sup> Uo.

<sup>48</sup> Uo.

<sup>49</sup> UNICEF Hungary: *Cyberbullying vagy internetes zaklatás*. <https://unicef.hu/cyberbullying/> (Letöltve: 2019.05.27.)

programokat indít az online zaklatások, megfélemlítések megelőzésére és kezelésére, a gyermekek, a szülők, a pedagógusok és gyermekekkel foglalkozó más szakemberek médiaműveltségének fejlesztésére.”<sup>50</sup> E megfogalmazás számos fontos következményt von maga után.

Egyrészt, az állami elköteleződést e társadalmi jelenség megoldása iránt; másrészt, a zaklatás kifejezés mellett, a megfélemlítés terminus is megjelenik, ami a fentebb bemutatott tudományos mérföldkövek szakpolitikába való beépülését bizonyítja. Végül, a kormányzat kijelentésében tetten érhető az egész iskolai környezetet célzó megoldási sémát támogató állásfoglalás, hiszen nemcsak az iskolai alkalmazottak és gyerekek, hanem a szülők, és minden egyéb szakember képzése is kiemelt szempont.

A Kormányhatározatban és a Digitális Gyermekvédelmi Stratégiában (DGYS) felfedezhető nézetek jelentős mértékben építenek a TABBY, MEP általt megfogalmazottakra,<sup>51</sup> összhangban állnak a KiVa elveivel, valamint Koltay András MOCK-on elhangzott gondolataival is, miszerint a gyerekek védelme az új technológiai kihívásokkal szemben kiemelt prioritás. Mindemellett, a DGYS a punitív szemléletmód helyett az alternatív, resztoratív technikákat részesíti előnyben, ami a korábbi mérföldkövek által is preferált megközelítés.<sup>52</sup> Sajnálatos módon, mindezek ellenére továbbra sem történt előrelépés az állam oldalán, hiszen sem jogalkotás, sem nemzeti szintű megfélemlítés elleni program nincs Magyarországon.

A bullying és cyberbullying kutatások között fontos megemlíteni az UNICEF által végzett felmérést, miszerint hazánkban minden harmadik gyermek érintett a bullying valamilyen formája által, sőt a megkérdezettek 80%-a szerint a cyber-megfélemlítés súlyosabb probléma, mint a fizikai vagy lelki erőszak.<sup>53</sup> Habár e tudatosságra nevelő és figyelemfelkeltő kampány, az Életre kelt chatek, egy örömteli és fontos tevékenység, mégis komoly terminológiai hibákkal tűzdelt. Egyrészt, az internetes zaklatást és cyberbullyingot szinonimaként használja,<sup>54</sup> ami téves, hiszen egybeeshet e két magatartás, de semmiképp sem bírnak azonos jelentéstartalommal.<sup>55</sup> Továbbá, az iskolai agresszió és a bullying közötti különbségtétel sem rajzolódik ki, pedig a bullying-kutatás alapját képezi ezen elhatárolás, amit még Dan Olweus alkotott meg 1969-ben.<sup>56</sup> Mindazonáltal, az UNICEF Ébresztő-óra programjába felvette a cyber-megfélemlítés témáját, valamint fejlesztette és frissítette a HelpApp mobilapplikációt is, amelyek fontos és hasznos lépések.

Harmadikként megemlítendő az ENABLE projekt (*European Network Against Bullying in Learning and Leisure Environments*), amely adaptációt követően, jelenleg épp pilot jelleggel

---

<sup>50</sup> Kormányhatározat 8. pont

<sup>51</sup> DGYS 119-120. o.

<sup>52</sup> DGYS 109. o.

<sup>53</sup> UNICEF Hungary: *Cyberbullying vagy internetes zaklatás*. <https://unicef.hu/cyberbullying/> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>54</sup> UNICEF Hungary: *Cyberbullying vagy internetes zaklatás*. <https://unicef.hu/cyberbullying/> (Letöltve: 2019.05.27.); UNICEF Hungary: *Minden harmadik gyereket zaklatnak az interneten*. <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/minden-harmadik-gyereket-zaklatnak-az-interneten/> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>55</sup> Lásd Pongó 2018 i.m.

<sup>56</sup> Dan Olweus: *School Bullying: Development and Some Important Challenges*. *Annual Review of Clinical Psychology*, 2013/9., 753. o. idézi Dan Olweus: *Prediction of Aggression*. *Stockholm: Skandinaviska testförlaget*, 1969.

működik hazánkban. Két modulból áll, amelyek a SEL (*Social Emotional Learning*) és az AB (*Anti-Bullying*),<sup>57</sup> s ezek keretében, 2018 őszétől, iskolapszichológusok és tanárok részesülnek képzésben az Oktatási Hivatal koordinációja mellett.<sup>58</sup> A program hazai eredményeiről még nem érhetőek el bővebb információk, hiszen a tanév még tart, de angol nyelven számos érdekes forrás megtalálható.<sup>59</sup>

Következő kezdeményezésként érdemes megemlíteni a Békés Iskolák Programot, amely Stuart W. Twemlow és Frank C. Sacco: *“Why School Antibullying Programs Don’t Work”* című kötetének Horgász Csaba általi adaptációja nyomán működik Magyarországon. A program fő célja az agresszió megelőzése, az iskolai konfliktusok békés rendezése, mégpedig egész iskolára kiterjedő módszertannal, miként azt a korábbi mérőföldköveknél, vagy a DGYS esetén említésre került.<sup>60</sup> További fontos eleme a programnak, hogy önkéntességen, belső motiváción alapul, így az iskolai közösség (tágra értelmezett) minden tagjának önkéntes elhatározásából kell támogatnia a rendszerszintű működést, hiszen csak így érhető el a békés iskolai környezet. A csatlakozó intézmények számára egy szakértő csapat (békítő team) nyújt segítséget, valamint értékes forrásokat is biztosítanak a tagok számára, mint például kézikönyv, gyakorlatok, resztoratív módszerek.

Dacára a remekül felépített rendszernek, mindössze nyolc iskola csatlakozott a programhoz, ami rendkívül alacsony szám. Ugyanakkor, e módszertan szélesebb körben való elterjesztése igen előremutató, és örömteli volna, tekintettel arra, hogy a békés, nyugodt oktatási környezet kialakítása és fenntartása elengedhetetlen a jövő generációk fejlődése szempontjából. Mindemellett, a program működése ékes bizonyítéka annak, hogy a diákok, szülők, iskolai munkatársak kívánnak tenni a jobb oktatási környezetért, s képesek közösen küzdeni e célért, ami remek táptalajt nyújt további megfélemlítés elleni programok bevezetésére és működtetésére.

Végezetül, felsorolás szintjén érdemes megemlíteni a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Internet Hotline weboldalán elérhető rövid, informatív leírásokat a témaköréről,<sup>61</sup> valamint a Cartoon Network, Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány és az Osztályfőnökök Országos Szakmai Egyesülete által megszervezett közös kampányt a bullying és cyberbullying ellen.<sup>62</sup> Továbbá, a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács is elindított egy tudatosságra nevelő programot,

---

<sup>57</sup> Sulinet: *ENABLE pilot az iskolában*. <https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/kezdodik-az-enable-pilot-az-iskolaban> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>58</sup> Sulinet: *Az ENABLE bántalmazás elleni program pilot szakasza sikeresen lezárult*. <https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/hirek/az-enable-program-pilot-szakasza-lezarult> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>59</sup> ENABLE official website, About ENABLE. <http://enable.eun.org/about> (Letöltve: 2019.05.27.); Implementing ENABLE. [http://enable.eun.org/implementing\\_enable](http://enable.eun.org/implementing_enable) (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>60</sup> Békés Iskolák. A program. <http://www.bekesiskolak.hu/bekes-iskolak/a-program/> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>61</sup> NMHH Internet Hotline, Tudástár: *Milyen védelmet adnak a jogszabályok online megfélemlítés esetén?* [http://nmhh.hu/cikk/191031/Milyen\\_vedelmet\\_adnak\\_a\\_jogszabalyok\\_online\\_megfelemlites\\_eseten](http://nmhh.hu/cikk/191031/Milyen_vedelmet_adnak_a_jogszabalyok_online_megfelemlites_eseten) (Letöltve: 2019.05.27.); NMHH Internet Hotline, Jogi tudnivalók: *Mi számít online zaklatásnak?* [http://nmhh.hu/cikk/190113/Mi\\_szamit\\_online\\_zaklatasnak](http://nmhh.hu/cikk/190113/Mi_szamit_online_zaklatasnak) (Letöltve: 2019.05.27.); NMHH Internet Hotline, Tudástár: *Miben különbözik az offline és az online zaklatás a gyakorlatban?* [http://nmhh.hu/cikk/191034/Miben\\_kulonbozik\\_az\\_offline\\_es\\_online\\_zaklatas\\_a\\_gyakorlatban](http://nmhh.hu/cikk/191034/Miben_kulonbozik_az_offline_es_online_zaklatas_a_gyakorlatban) (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>62</sup> Médiainfo: *A Cartoon Network kampánya a bullying ellen*. <https://www.mediainfo.hu/hirek/article.php?id=50916> (Letöltve: 2019.05.27.)

amelyet az egyes oktatási intézmények figyelmébe is ajánl.<sup>63</sup> Érdekességként említhető még, hogy a SentiOne és a Budapest Metropolitan Egyetem közös kutatást végzett (2017 októberétől 2018 októberéig), amely szerint a vizsgált időszakban 6000 alkalommal került említésre a bullying kifejezés hazai weboldalakon.<sup>64</sup> Mindez azt sugallja, hogy a jelen cikkben felvázolt mérőszámok hatást gyakoroltak a környezetre, és a bullying társadalmi problémájával egyre többen vannak tisztában, ami egy rendkívül fontos lépés és eredmény.

Összefoglalóan, hazánkban elérhetőek és működnek rövid életű, kampányszerű tudatosságra nevelő projektek, illetve hosszabb távra berendezkedett megfélemlítés elleni programok, de ezek széleskörű elterjedésére még várunk kell. Valószínűsíthetően, egy jogalkotói lépés, esetlegesen egy kormányzati elköteleződés megoldást nyújthat e problémára, azonban hazánkban e terület nem tekinthető kiemelt prioritásnak, így nem marad más, mint a kitartó és eltökélt küzdelem azok által, akik ezt fontosnak tartják.

## 7. Következtetések

A bullying és cyberbullying kutatások egyik legnagyobb nehézsége azok interdiszciplinaritásában rejlik, hiszen nem elég pedagógiai, pszichológiai vagy jogi oldalról megközelíteni a kérdést, hanem ezek összehangolt, rendszerszintű működése kívánatos. Magyarországon az e terület iránti tudományos kíváncsiság viszonylag későn ébredt, hiszen a TABBY projektet megelőzően nem volt ilyen irányú kutatás. Ugyanakkor, a 2011-ben elkezdődött tudományos és civil szféra általi munka eredményesnek tekinthető, hiszen a kockázatfelmérő kérdőívvezés tapasztalatainak ismeretében a Felelős Társadalomért Alapítvány kidolgozta a MEP programot, amely nem szakmai hiányosságai, hanem anyagi erőforrások hiányában nem tudott szélesebb körben elterjedni. Emellett, a Békés Iskolák Program kezdetei is 2013-ra datálhatók. A fentiekben azt is ismertettem, hogy a tudományos világ is megmozdult a MOCK keretében, ahol különböző tudományterületekről érkező szakemberek tudtak közös alapokban megegyezni, ami rendkívül fontos és értékes előrelépésnek tekinthető.

A civil és akadémiai közeget követően, az állam is megjelent e színtéren, mikor a KiVa megfélemlítés elleni program Unit 2 licenzét megvásárolta az OFI, majd sikeres adaptációt követően, pilot jelleggel bevezette azt. Sajnálatos módon, a teszt év eredményei nem érhetőek el, noha bizonyosan számos fontos következtetést vonhattunk volna le belőle. Továbbá, a DGYS megalkotásával komoly állami elköteleződés mutatkozott meg a tudatosítás és megfélemlítés elleni küzdelem tekintetében, ám annak megvalósulása már nem volt olyan sikeres. Ugyanakkor, az Oktatási Hivatal koordinálása mellett egy újabb program került adaptálásra és bevezetésre, nevezül az ENABLE, amely remélhetőleg nem jut a KiVa sorsára, hanem hosszútávon fenntartható, és több iskolára is kiterjeszhető anti-bullying programként tud működni. Mindezek mellett, számos tisztavirág életű, rövid kampány is igyekezett felhívni a figyelmet a bullying és cyberbullying létre, annak veszélyeire.

---

<sup>63</sup> Kérj segítséget! <http://www.kerjsegitseget.com/> (Letöltve: 2019.05.27.)

<sup>64</sup> Onbrands: *Online bántalmazás a magyar neten.* <http://onbrands.hu/marka-es-trend/2018/12/fenntarthatosag-csr/online-bantalmazas-a-magyar-neten> (Letöltve: 2019.05.27.)



Zárásként kijelenthető, hogy a hazai bullying és cyberbullying kutatás már számos fontos mérföldkövet tudhat maga mögött, ám messze még a cél, hiszen a probléma jogalkotó általi elismerése még várat magára, valamint a pilot jelleggel bevezetett programok több éven történő, fenntartható működése még nem valósult meg, s ezek kulcsfontosságú elemei a jelenség elleni fellépésnek. Mindenesetre, e küzdelem a gyermekek védelméért, a biztonságos oktatási környezetért, és a bullying-mentes gyerekkorért megéri, hiszen a Hinduja-Patchin bullying kutató páros szavaival élve: „[a]kár egy gyerek – aki cyber-megfélemlítés áldozata, vagy elkövetője – is túl sok.”<sup>65</sup>

---

<sup>65</sup> Hinduja - Patchin i.m. 79. o.